

Impresii de teatru din Belgia și Olanda

O călătorie în Belgia și Olanda oferă multe și variate satisfacții. E o adevărată plăcere să cutreieri aceste țări, ale căror orașe par niște stupi, în care vrednicia albinelor a fost înlocuită cu a oamenilor. Dar eu sînt om de teatru, și ca om de teatru nu voi stăruia asupra impresiei de vast șantier pe care o dă orașul Bruxelles, unde se dărîmă cartiere întregi ca să se ridice altele în loc, unde fiecare răspîntie aglomerată este sau va fi dublată de treceri subterane pentru vehicule, unde întregul oraș pare că se pregătește de logodnă, în vederea expoziției internaționale din 1958; nu voi vorbi nici de secularele clădiri monumentale ce alcătuiesc Piața Mare a orașului și cărora municipalitatea le apără — cu pasiune de colecționar — aspectul lor vetust, nici de jocul amețitor al ne-nului colorat ce invadează seara fațadele clădirilor, ca niște licurici fantastici și neastîmpărați. Nu voi vorbi nici de elicopterele ce se înalță direct din inima orașului, ca peste o jumătate de oră să te depună în mijlocul altui oraș, sau în altă țară, în Franța, în Anglia sau în Olanda.

Afiș la „O scrisoare pierdută“
(Teatrul Național Flamand din Anvers)

Și în Olanda sînt destule lucruri de admirat, de la uriașele turbine ce aspiră nisipul direct din fundul mării și-l leapădă la zeci, chiar sute de metri depărtare de gropile lagunelor, de curînd secate, pentru a le schimba în terenuri de cultură, pînă la muzeele ce adăpostesc cele mai celebre pînze ale lui Rembrandt.

Mă voi mărgini însă, ca om de teatru, să spun cîte ceva numai despre viața teatrală din aceste locuri, unde Caragiale a obținut un recent succes.

Premieră Benelux. Așa era anunțată la Rotterdam și la Anvers, *O scrisoare pierdută*, subliniind astfel un început de uniune teatrală a celor trei țări. Dar între teatrul belgian și cel flamand este o mare diferență.

Din punct de vedere teatral Bruxelles-ul este o sucursală a Parisului. O sucursală strălucitoare, totuși o sucursală. Pe afișele teatrelor din Bruxelles citești nume ca Jean-Pierre Aumont, Berthe Bovy, Gabrielle Robine, Pierre Weber sau Jacques Fabri. Pentru că aproape toate teatrele bruxelleze au în fiecare lună oaspeți parizieni. Se anunță o premieră de Jacques Deval, alta de Felicien Marceau. Dacă Parisul are un „Théâtre de Poche“, la

Scenă din „Noaptea regilor“ de Shakespeare (Théâtre Royal du Parc)

Bruxelles, o mână de artiști curajoși atacă domeniul teatrului clasic jucînd *Locandiera* (Hangița) lui Goldoni pe o minusculă scenă, care se cheamă tot „Théâtre de Poche“ și pe care problema decorului a fost ingenios rezolvată.

Scena, cu o deschidere de abia patru metri, era despărțită în două printr-o draperie cu două fețe ce venea din fund perpendicular spre rampă. Stinghia de care ătirna draperia era fixată cu balamale numai la capătul din fund, astfel încît draperia putea fi deplasată din față spre extrema stîngă sau dreaptă a scenei. Decorul nu era construit decît pe o jumătate a scenei, cealaltă jumătate fiind mascată de draperie. Ultimul actor ce ieșea din scenă la sfîrșitul unui tablou împingea draperia în cealaltă parte, descoperind astfel decorul tabloului următor.

Epocala biruință a științei sovietice a dat loc la Paris unui spectacol de revistă care se intitulează „Satel... popette“, în timp ce la Bruxelles un music-hall te invită la „Viens voir mon satelyte“.

Intri în celebrul Théâtre royal du Parc, condus de d-l Oscar Lejeune, personalitate dominantă în teatrul belgian (cu tot părul său cărunt și cu cele cîteva decenii de teatru în spinare, d-l Lejeune pune atîta tinerete în tot ce realizează încît numele său pare o poreclă). La garderobă este afișat repertoriul Comediei Franceze. Pe culoare găsești de vînzare piesele lui Sacha Guitry, sau revista Comediei Franceze „L'illustre théâtre“. Pătrunzi în sală. Pe bordurile lojilor sînt scrise cu litere de aur numele lui Racine, Corneille, Molière, Beaumarchias, Marivaux, Musset, Dumas, Hugo. Abia la etajul al patrulea, sus de tot, pe marginea galeriei descoperi două nume — Rodenbach și Verhaeren — care-ți aduc aminte că te afli în Belgia și nu la Paris, că ești numai într-o sucursală a Parisului.

După ce se ridică cortina însă, te convingi din primele momente că sucursala prețuiește tot atît cît și centrala. Se juca piesa lui Colette, *Chéri*. Un ansamblu în care fiecare roțiță e la locul ei susținea interpretarea. Fiecare actor își apără rolul cu autoritate, cu vervă, cu umor, te dispune sau te emoționează; în orice caz, te convinge. Un ansamblu de talente, din care nu lipsesc nici mari actori ca d-na Denise Volny, fermecătoare și plină de duioșie în *Lea de Lonval* — rol jucat pe vremuri de Colette însăși —, ca tînăra actriță Bobette Jouret, ca André Bernier sau Raoul de Manez.

Johân Schnitz și André van den Heuvel în „Lucifer“ de Joost van den Vondel (Nederlandse Comedie)

ținuta artistică a spectacolelor, prin desele sale deplasări în străinătate — Londra, Paris, Veneția, Haga, Amsterdam, Praga, Rio de Janeiro, Buenos Aires, Montevideo — Teatrul Național și-a câștigat în scurt timp loc de frunță în mișcarea teatrală belgiană.

Teatrul de limbă flamandă — Koninklyke Vlaamse Schouwburg — din care d-l V. de Ruyter a făcut o mică dar veritabilă uzină de artă dramatică, și care este abia în al doilea an de existență, contribuie cu eficacitate la mișcarea de renaștere a culturii flamande.

Un alt teatru important este Théâtre royal des Galleries, în care spectacole date de ansambluri pariziene alternează cu activitatea trupei de sub conducerea d-lui Aimé Declercq — regizor și autor dramatic.

Alte scene mai mici, cum ar fi Théâtre Flamand, Vaudeville, Théâtre Molière, Le rideau de Bruxelles sau Théâtre de la Gaité vin să întregască peisajul teatral al Bruxelles-ului, atât de viu și de colorat.

*

În Olanda, de altfel, ca și în orașele Belgiei de limbă flamandă, atmosfera teatrală este alta. Aci nu se mai respiră un aer specific parizian. Influența franceză, rezultat firesc al comunității de limbă — aceeași la Paris ca și la Bruxelles —, nu se mai resimte în această parte a țării și nici în Olanda. Teatrul de limbă olandeză (sau flamandă, care e aceeași) își trăiește viața sa proprie. Putem privi deci teatrul flamand — fie că el își are scenele în Belgia sau în Olanda — ca pe un tot unitar.

Meseria noastră de teatru, arta teatrală cum se spune — deși nu totdeauna cu just titlu — are, după cum se știe, o latură artistică și una comercială. O înțelegere tăcută, un soi de complicitate între lumea teatrului și publicul său, împinge această artă spre o latură sau alta, potrivit preferințelor publicului cu care oamenii de teatru de acolo se silesc să fie de acord. Astfel, repertoriul, problema numărului unu a teatrului, temelia oricărei activități teatrale, poate fi socotit un rezultat al acestei complicități. În scurta mea trecere prin Olanda n-am asistat la prea multe spectacole de teatru fla-

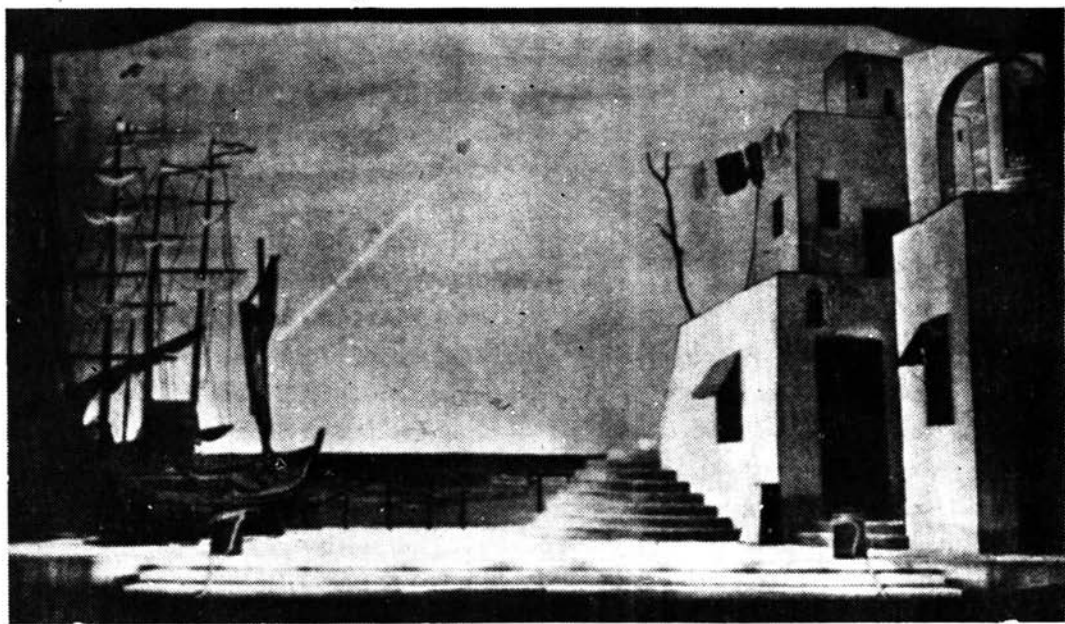
mand. M-am putut convinge totuși de nivelul ridicat al scenelor flamande: o grijă deosebită în realizarea atmosferei, concepții regizorale noi, o simplitate artistică în decor și costume, o muncă serioasă și onestă. Ne putem face însă o părere mai generală și mai limpede despre teatrul olandez (sau flamand), frunzărind repertoriul său actual.

La Haga, în acest fermecător oraș-grădină — care nu este propriu-zis capitala țării (capitala fiind Amsterdam), ci numai reședința regală și a corpului diplomatic —, mă afluam într-una din seri la teatrul denumit Comedia regală. Se juca o piesă de Graham Green, *The Potting Shed*. Nu cunoșteam piesa, dar jocul actorilor, printre care se afla și cel mai de seamă actor olandez, Paul Steenbergen, se desfășura într-o atmosferă de artă adevărată. Graham Green este un autor ce și-a ales locul la mijlocul drumului între latura comercială și cea artistică. Prezența piesei sale în repertoriu nu este deci concludentă. Dar, plimbându-mă în antract prin culoarele teatrului, am dat peste afișul săptămânal. Cu o seară înainte se jucase *Unchiul Vanea* a lui Cehov, pentru ziua următoare era anunțat *Hamlet*, după care urma *Brocéliande*, recenta lucrare a lui Montherlant. A doua zi, în timp ce-mi arăta cu multă amabilitate scena și cabinele, d-l Bob van Leersum, directorul teatrului, mi-a spus că viitoarea premieră va fi o comedie de Shakespeare.

La Teatrul regal din Rotterdam se juca *Don Juan* de Molière. Am văzut spectacolul. A fost o reală bucurie artistică. Dificila piesă a lui Molière era prezentată într-o montare cu totul personală a regizorului Tom Lutz. Decoruri liniare, mai exact un decor unic, de o nuanță neutră (faptul că decorul amintea pe cel făcut cu câțiva ani în urmă, aceleași piese, de Cristian Derard nu umbrește cu nimic realizarea de azi), costume viu colorate ce sintetizau cu claritate personajele, lumini folosite cu pricepere subliniau jocul actorilor, dând relief unui spectacol în care orice mișcare, orice amănunt era semnificativ. Mai figura pe afiș *Ifigenia în Taurida* de Goethe. Între cei doi titani ai dramaturgiei universale — Molière și Goethe — se făcuse loc lui Caragiale al nostru.

La Teatrul Național Flamand din Anvers — unde s-a montat *O scrisoare pierdută* — repertoriul săptămânii cuprindea *Lungă călătorie în beznă* a lui O'Neill, *Jurnalul Annei Frank*, *Rața sălbatecă* a lui Ibsen.

Schiță de decor pentru „Vicleniile lui Scapin“ (Théâtre Royal du Parc)

Concluzia este firească : complicitatea dintre scenele de limbă flamandă și publicul lor nu împinge teatrul spre latura comercială, ci dimpotrivă.

Ultima realizare a Teatrului din Anvers a fost capodopera lui Caragiale. După mărturia d-lui F. Mortier, directorul teatrului, răsunătoarea prezentare a *Scrisorii pierdute* la Festivalul din Paris a determinat înscrierea piesei în repertoriul Teatrului Național Flamand. Acest teatru — în care a lucrat pe vremuri mult timp regizorul român Mime Mizu — a făcut toate onorurile piesei românești. Cei mai buni actori au fost puși în distribuție, costumele, numeroasa figurație folosită, totul arăta că teatrul n-a precupețit nimic pentru buna reușită a spectacolului, care se datorește regizorului Mauritz Ballfort. Și dacă unica reprezentație — un fel de avanpremieră — dată de Olanda, la Rotterdam, cu piesa românească nu s-a bucurat de o primire prea entuziastă din partea presei olandeze, în schimb, peste 12 zile, la reședința teatrului, în Anvers, după ce s-au îndreptat unele lipsuri, Caragiale a avut o mare biruință. Iată numai câteva rînduri din răspînditul cotidian „Le Matin“, unde cronicarul după ce spune că spectatorii s-au putut convinge de existența unui Gogol român, adaugă : „Caragiale este un adevărat dramaturg, iar comicul său are meritul de a fi internațional. Personajele lui sînt eterne, ne vor face veșnic să rîdem, chiar dacă regimurile sub care s-au născut au fost de mult măturate. Premiera de sîmbătă seară a obținut un mare succes“.

Alte 17 cotidiene de limbă flamandă sau franceză vorbesc pe același ton.

O scrisoare pierdută la Anvers este o realizare valoroasă a Teatrului Național Flamand și totodată o izbîndă deschizătoare de drumuri noi pentru dramaturgia românească.